

POVIJESNA JEZGRA KOPRIVNICA

(STUDIJA REVITALIZACIJE - PRIJEDLOG)

KONZULTACIJE: prof. Ž. FILIPEC,

REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE ZAGREB

NEKI PROBLEMI REVITALIZACIJE STARE GRADSKJE JEZGRE KOPRIVNICE

Održavanje povijesno-urbanističkih cjelina dio je urbanističke i komunalne politike određenog grada. Pokazatelj njegove samosvijesti i kulturne razine. Briga o povijesnoj baštini mora u svijesti određenog naselja ili regije biti životna, prioritetna kategorija, koja zahtijeva određenu kulturu ponašanja u prostoru, u spoju prošlosti i budućnosti grada i regije.

Svjedoci smo katastrofalnih posljedica ponašanja u povijesnim cjelinama, koje u vrlo kratkom razdoblju životu grada (poslijeratno razdoblje) do neprepoznatljivosti devastira suptilne posebnosti cjeline i povijesno-estetski "duh mjesta". Posljedice takove "nepromišljene" (?) urbane politike (načina ponašanja u prostoru), danas su nažalost ostavile nepopravljiv pečat, ili bolje žig (!) vremena u povijesnim cjelinama manjih gradova (npr. Čakovec, Križevci, Bjelovar itd.).

Grad Koprivnica donekle je pošteđen, više u strukturalno-urbanističkom smislu, od prodora nekvalitetne suvremene gradnje niske urbano-estetske vrijednosti u samu zaštićenu povijesnu jezgru. Osim pojedinačnih uglavnom individualnih stambenih objekata "novoruralno" - uniformno tipološki oblikovanih, a koji se nalaze uglavnom u samoj strukturi tvrđave "unutar bedema".

Sitno posjednički mentalitet nagle ideološke pseudosocijalne urbanizacije, sa svojim agresivnim tretiranjem baštine i oblikovno nekontekstualne, neusklađene vanjštine, devastirajuće djeluje na zatečeni povijesno-asocijativni, suptilno uravnoteženi (poštovanje prostora, skromno je lijepo!) smisao nastanka i opstanka prostora.

Pošto se radi o malom broju objekata, bez većih strukturalnih poremećaja, uz očuvane pojedine vrijedne ambijentalne cjeline, potrebno je prostor povezati u cjelinu, uz istovremeno povezivanje preko spojnih, kontakt zona prema ostatku grada. Naglašavanjem pješačko-panoramske kvalitete cjeline, današnji grad dobija smislenu prostorni odnos sa prostorno očuvanom prvobitnom tvrđavom.

Cjelokupan prostor urbano-povijesne jezgre Koprivnice treba promatrati i promišljati u smislu "revitalizacijske cjeline", uz donošenje posebnog režima revitalizacije cijelog područja, koji uključuje kreativno-tipološke preinake neusklađenih objekata unutar područja, uz podizanje uporabno-estetske kvalitete povijesnog prostora unošenjem novih primjerenih, uporabnih kvaliteta. U proces revitalizacije treba uključiti sve nadležne stručne strukture i, što je možda još važnije, i samo građanstvo Koprivnice.

Informiranost građanstva danas je na vrlo niskom stupnju, uz određene pozitivne namjere i pomake (uređenje Zrinskog trga, plan "Svilarska") gdje je namjera reprezentativnog uređenja

u svakom slučaju pozitivna i nužna, dok bi se ostvarenim estetskim vrijednostima mogao zamjeriti nedovoljan nivo dosegnutog promišljanja specifične, "koprivničke" kvalitete prostornog oblikovanja (zašto ne stare - lira svjetiljke, barem djelomično opločenje opekrom kao tradicionalnim materijalom, zašto tri fontane a nema vrela (česme)?).

Informiranje građanstva o spomeničkoj cjelini treba u budućnosti posvetiti naročitu pažnju, kroz djelovanje redovnih kulturno- obrazovnih struktura, te dodatnih anketa, predavanja, natječaja za građanstvo, priredba, kroz izdavačko-turističku djelatnost - vodiči, prospekti, putokazi.

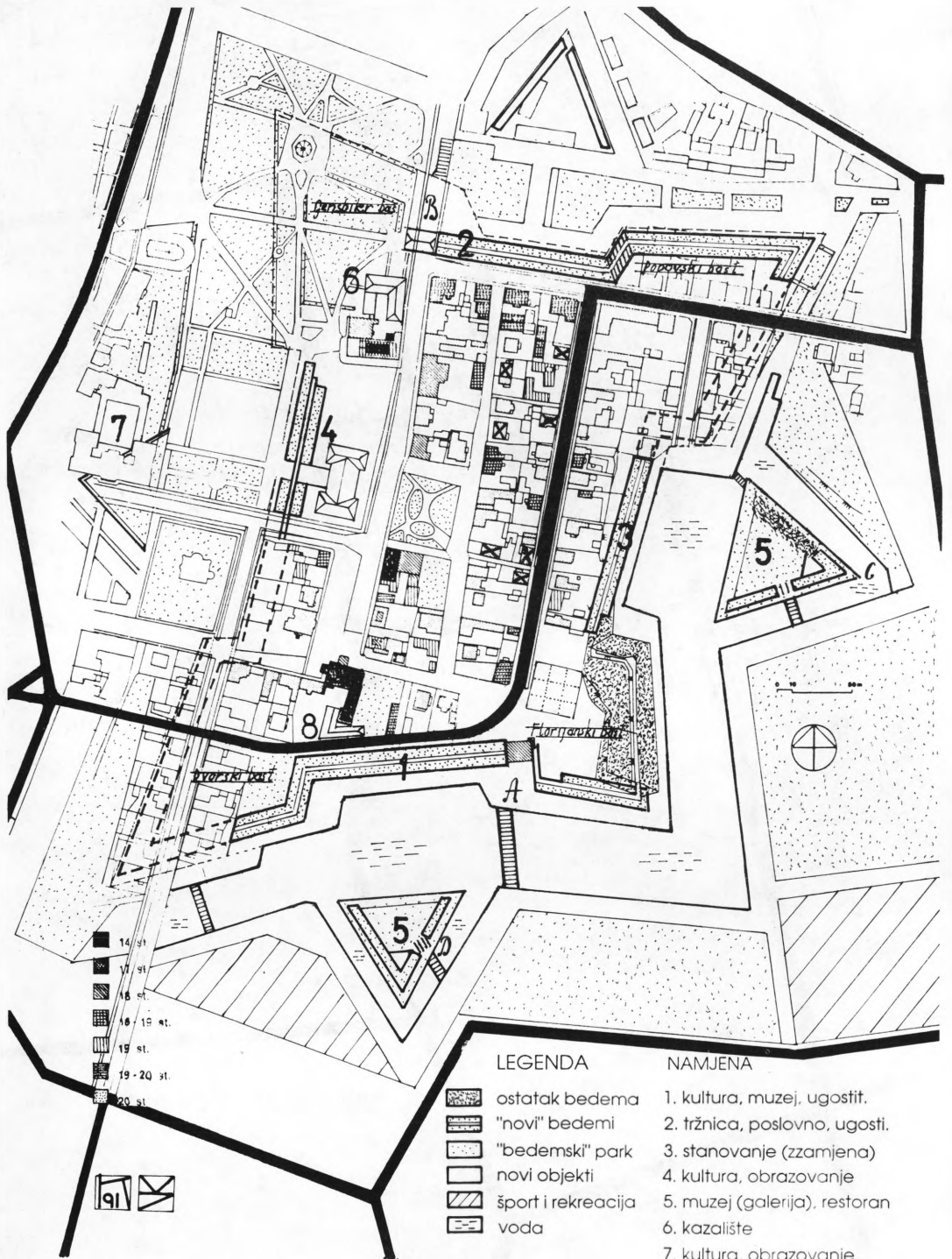
Ostvarenjem većeg stupnja informiranosti građanstva, omogućava se kontinuirano i trajno održavanje spomenika kulture, uz ostvarivanje njegove primjerene fleksibilnosti i stručno (dokumentirano) kvalitetno održavanje. Povijesno-kulturni fenomen Koprivničke tvrđave, kao odrednice daljnjeg urbanističkog razvoja grada i doživljaj zaštićene cjeline treba naglasiti određenim informatičkim sustavom "IN SITU", vizualnim sredstvima, od primjerenog uređenja parternog dijela, do informacionog sistema "TURISTIČKE MAGISTRALNE", uz šetnicu i belvederske pozicije "BEDEMSKOG PARKA". Uspostavljaju se određene vrijednosne točke unutar cjeline, sa nazivom pojedinačnog objekta, njegovom slikom, tlorisom, vremenom nastanka, namjenom. Dakle omogućiti posjetiocu potpuni doživljaj i shvaćanje punoće i višeslojnosti povijesnog slijeda u razvitku spomenika kulture - povijesne cjeline Koprivničke tvrđave i središta grada.

Koprivnička povijesna jezgra, urbanistički definirana zaključno oko 1900. godine, svojom skromnom ali osobenom pojavnošću definira jedini prostor gradskog karaktera grada Koprivnice, te je kao takova zaštićena. Današnje stanje je produkt povijesno uvjetovanog rasta grada (više "simboličko" rušenje bedema 1860 - 1900, nastanak gradskog parka), te degradacije uvjetovane (naročito u poslijeratnom razdoblju) društveno-urbanističkom ideologijom estetske i strukturalne devastacije povijesne baštine. (Staro je ružno!). Ta gradnja niskog je prosjeka oblikovnih i urbanih kvaliteta glede nepriznavanja urbanističko- oblikovnih osobnosti Koprivnice. Uniforma i pseudo-socijalna, a ne estetski shvaćena izgradnja, u svoje vrijeme vrednovana kroz idealiziranu utopiju Moderne "osunčanog grada", u svom "pohodu" zahvaća u zatečenu urbanu strukturu, sa svojim neprimjerenim shvaćanjem horizontalnog i vertikalnog gabarita, zaustavlja se srećom na rubnim (kontaktnim) zonama povijesne jezgre. Prodor pojedinačnih objekata niske urbane kvalitete u tkivo povijesne jezgre nije srećom izazvao veće strukturalne devastacije, već uglavnom i nažalost estetsko-oblikovne. Pojedinačni objekti moraju u procesu revitalizacije pod posebno propisanim režimom pretrpjeti izmjene u pročeljima (krovištima), u smislu tipoloških shema danih u konzervatorskoj dokumentaciji. U problematičnoj kontakt zoni ispuštena je mogućnost suvislog spoja Kolodvor - Park - Jezgra, uz očuvanje panoramske slike grada u prilaznoj vizuri, a koja je danas zamučena predimenzioniranošću "moderne" gradnje.

Druga idealizirana utopija novog doba, čiji se zakašnjeli devastirajući "pohod" još uvijek događa je "utopija kvarta" kao stranog elementa u prozračnoj, razvedenoj urbanističko-oblikovnoj strukturi Koprivnice. Problem je u samom smislu nastanka kvarta, koji kao "takav" nije poznat u povijesnom urbanizmu Koprivnice, u njegovom volumenski predimenzioniranom i oblikovno nedovoljno razvedeno (horizontalno i vertikalno) shvaćenom obliku.

Posebnost Koprivnice nije kvart, već postepeno, dilataciono formiran, manje ili više zatvoren ulični niz i dalje rahle strukture, a ne kompaktne (uniformne) strukture. Primjer takove "utopije kvarta" je kvartovski dio naselja "Lenišće", te nešto stariji E. Kardelja i V. Vlahovića.

Stoga u budućim planskim promišljanjima treba inzistirati na zadržavanju asocijativnih (vizuelnih i motoričkih) vizura, u spoju stare jezgre s novom gradnjom (nužno volumenski decentnijom), interpolativnijim smislom oblikovanja uličnog niza, sa gabaritno manjim - razvedenijim (horiz. i vertikalno) objektima, primjereno tipološki oblikovanim, na slobodnim unutarnjim površinama, te u slijedu postojeće ulične gradnje. U odabiru oblikovnog rječnika (tipologija, materijali), treba inzistirati na poštivanju tipoloških shema, danih u konzervatorskoj

- 14. st.
- 17. st.
- 18. st.
- 18. 19. et.
- 19. st.
- 19 - 20. st.
- 20. st.

LEGENDA

- ostatak bedema
- "novi" bedemi
- "bedemski" park
- novi objekti
- šport i rekreacija
- voda

NAMJENA

- 1. kultura, muzej, ugostit.
- 2. tržnica, poslovno, ugosti.
- 3. stanovanje (zzamjena)
- 4. kultura, obrazovanje
- 5. muzej (galerija), restoran
- 6. kazalište
- 7. kultura, obrazovanje
- 8. dogradnja

dokumentaciji), te primjeni autohtonih materijala i kreativno shvaćenom regionalizmu.

Zelenilo kao životna infrastruktura grada dijeli danas sudbinu povijesne baštine. Ne baš siromašan fond zelenila danas je uslijed nebrige, te dio zbog starosti u dosta lošem stanju. Problem obrade zelenog fonda potrebno je studiozno i sustavno riješiti u sklopu postojećeg, zamjenom, te novih nasada u novom "bedemskom parku". Nužno je povezivanje i sadnja zelenih koridora na nivou grada u potezima periferija - centar. Predlaže se ekološko tretiranje zaštićene zone jezgre, te njeno proširenje na "bedemski park" zajedno sa sajmištem, sa ostavljanjem što više slobodnih livadnih površina, te pejzažno tretiranje u smislu "zelene" - ekološke pojavnosti eventualne izgradnje sportskih terena i objekata.

KATEGORIJALNE VRIJEDNOSTI CJELINE I PRIJEDLOG REVITALIZACIJSKOG POSTUPKA POVIJESNE JEZGRE KOPRIVNICE

1. STARA JEZGRA "UNUTAR BEDEMA"
2. ZONA VANBEDEMSKE IZGRADNJE "UNUTAR ZAŠTITNE GRANICE" SA KONTAKTNIM POVRŠINAMA
3. POLJE "BEDEMSKOG PARKA" - zona pejzažne zaštite (uključeno "sajmište")

ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA I PRISTUP REVITALIZACIJE

Panoramsko vrednovanje povijesne cjeline - danas fragmentorno čitljivo, novim zahvatom treba povezati u niz eksterijernih vizualnih akcija, naročito sa javnih i odabranih belvederskih pozicija. Osloboditi neprekinuti niz kretanja, punktova i prilaznih vizura kroz "parkovno oslobađanje" područja bivšeg opkopa koprivničke tvrđave. Vedute postaju primarno cjelovite te čitljive u vizuelnom i motoričkom doživljaju.

Prostorno-ambijentalni (urbano-arhitektonski) pejzažni odnos proporcija, uklanjanjem bedema te novom izgradnjom koja prekida smirujuće "vodene" tokove prilazne ("tampon") zone bivših opkopa, degradira panoramsku cjelinu do današnje neprepoznatljivosti. Ponovnim uspostavljanjem "zelene", umirujuće, horizontalne, bedemsko-vodene razdjelnice, prostor je nanovo pronađen i definiran kreativno (namjenski).

Simbolička vrijednost identifikacije, naglašena je ponovnim uspostavljanjem "atributa mjesta", koji omogućavaju očitovanje prvotnog oblika "duha mjesta" i početaka grada Koprivnice.

Arhitektonsko-eksterijerna oblikovnost prostora, te njezin odnos prema mikro i makro ambijentu, mora biti tipološki, decentno osmišljena, sa naglaskom na suvremene potrebe grada, uz spomenički tretman sačuvanih objekata i cjeline.

Arhitekturu treba tretirati kao pejzažnu "zelenu" sponu postojećeg povijesnog ambijenta sa degradiranom cjelinom.

Simsao nove gradnje je popunjavanje (definiranje) povijesno- prostornog smisla nastanka naselja, te uspostavljanje prekinutih pejzažno-vedutinih kvaliteta prostora.

Bedemi ponovno nastaju u funkciji usklađivanja kronološke višeslojnosti u etapnom formiranju ambijenta. Njihova konstruktivno-tehnički uporabna vrijednost čini infrastrukturu današnjeg grada (tržnica, kultura, obrazovanje, ugostiteljstvo, rekreacija i td.).

U ponovno pronađenoj pojavnosti zelenog travnatog zida i mirne parkovne vodene površine, u bogatstvu prirodne optičke mijene zelenila i vode (neba), ponovno se uspostavlja asocijativno- povijesni kontinuitet prostora.

REVITALIZACIJSKI TRETMAN "NEKVALITETNE" I NOVE GRADNJE U ZONI STARA JEZGRA "UNUTAR BEDEMA"

Devastacija započeta "više simboličnim" rušenjem bedema, dovedena je do krajnje granice novokomponiranom tipološki novoruralnom, uniformnom izgradnjom oblikovano, estetski bezvrijednih (ali na žalost glede ambijenta izuzetno agresivnih) stambenih objekata. Predlaže se donošenje posebnog režima kreativno-tipološke (prema datim modelima koncer-

vatorske dokumentacije) obnove pročelja (krovišta!), čime bi se estetska kvaliteta današnjeg gradskog sluma (a ujedno i uporabno-ekonomska!), uz unošenje novih primjerenih sadržaja, povezala u kvalitetnu ambijentalnu cjelinu starog povijesnog središta grada, u spoju sa novim dijelovima grada.

ZONA VANBEDEMSKE IZGRADNJE "UNUTAR ZAŠTITNE GRANICE"

Primjetna je želja grada za uređenjem gradskog središta Zrinskog trga, Jelačićevog trga, Svilarke ulice, kao neposrednog reprezentativno-trgovačkog dijela grada uz gradski park. U ovom delikatnom "kontaktnom" prostoru spoja novog i starog, uz očuvanje panoramske slike grada, treba inzistirati (Svilarska!) na promicanju oblikovne specifičnosti Koprivničke urbane baštine. Dakle, rahla, vertikalno i horizontalno razvedena - interpolativno shvaćena, volumenski (naročito visinski max. P+1+M): gabaritno (max. pročelje do 20 m) dilatirana gradnja - ne kvartovi! - već ulični niz!

TIPOLOŠKI TRETMAN NOVE GRADNJE U ZONI 1. i 2.

Obavezno urbanističko-arhitektonsko oblikovanje prema tipološkim predlošcima KONZERVATORSKO-URBANISTIČKE DOKUMENTACIJE Ž. FILIPEC RZZSK ZAGREB, 1986. str. 11, 12, te uz konzultaciju i izdavanje prethodne dozvole Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Varaždinu.

Nužno je ostvariti uvjet velikih kontekstualnih zahtjeva u projektiranju (respektiranje gabaritnih osobitosti zatečenog stanja, horizontalne i vertikalne razvedenosti oblika, kreativne primjene tipoloških shema osnovnih arhitektonskih oblika, koji su sudjelovali u varijantnim oblicima u formiranju grada Koprivnice.

POLJE "BEDEMSKOG PARKA" - ZONA PEJZAŽNE ZAŠTITE (UKLJUČENO "SAJMIŠTE")

Arhitektonsko-oblikovna vrijednost cjelokupnog prostora povijesne jezgre grada Koprivnice, sa svojom povijesno-oblikovnom sadržajnošću, danas fragmentalno čitljivom, novim panoramskim vrednovanjem i revitalizacijskim postupkom poboljšava kvalitetu prostora i uvodi nove adekvatne atraktivne namjene.

Nastankom "bedemskog parka" sa šetnicama, belvederskim točkama, rekonstruiranom vodenom površinom, ukidanjem prometa, uporabnom rekonstrukcijom bedema i revelina, spomeničkom prezentacijom graditeljskog nasljeđa, grad Koprivnica dobija izuzetno atraktivnu zonu "vodenog" gradskog parka kao "dnevnog boravka" grada.

U rješenju dijela slobodne površine "Sajmišta" prednost se daje javnoj zelenoj "livadnoj" površini, koja u većem dijelu treba ostati slobodna (neizgrađena) sa pejzažnim hortikulturnim rješenjem. Sadašnji zeleni fond se zadržava, osim u dijelu postojećeg bedema gdje ga djelomično treba prorijediti. Također nužno je zonu parka proširiti na jugo-zapadnom dijelu, koji danas zauzima dio pogona poduzeća "Komunalac". U novom okruženju, uz uređenje cjelokupne vodene površine (od jugo-zapada do sjevero-istoka), treba predvidjeti etapno preseljenje dijela pogodna poduzeća "Komunalac" na za to određenu lokaciju. Time se oslobađa južna rubna šetnica uz vodeni opkop, sa oko 1 ha slobodne površine za šport i rekreaciju (tenis, kupalište i.t.d.).

Ujedno treba osloboditi spojne zone bivšeg opkopa na jugo-zapadu i sjevero-istoku, danas zauzete i neprolazne, na potrebnu širinu, radi uspostavljanja tokova kružne šetnice, u spoju na postojeći gradski park i buduću sjevernu poslovno-pješačko-parkovnu zonu park-tržnica-bolnica.

Arhitektonsko rješenje eventualne gradnje sportskih objekata treba biti u sklopu promicanja pejzažne kvalitete slobodne "tampon" zone sajmišta. Predlaže se pejzažna, "zelena", ekološki oblikovana arhitektura. Eventualne potrebne visine dobiju se djelomičnim ukapanjem većih

objekata (npr. dvorane, klubovi).

PRISTUP I METODOLOGIJA REVITALIZACIJE

- Interdisciplinarnost
- Estetičnost, makro i mikro slika ambijenta
- Doprinos u formiranju ambijenta
- Arhitektonsko-oblikovna vrijednost
- Dokumentarnost (graditeljska, povijesna)
- Povijesna sadržajnost - muzejska prezentacija
- Zaštita baštine - aktivna
- Educiranje i uključivanje građanstva u proces revitalizacije
- Ankefe, predavanja, priredbe
- Ekološki pristup cjelini
- Arheološka istraživanja (prezentacija)
- Sociološke ankete
- Etapnost

METODOLOGIJA REVITALIZACIJE (PRIJEDLOG) NA PRIMJERU SPOMENIKA 1. KATEGORIJE

ORUŽANA

VALORIZACIJA

Objekat je spomeničke vrijednosti, po položaju, organizaciji i opremi unutarnjeg prostora. Prilikom revitalizacije jezgre naselja bilo bi neophodno obnoviti i rekonstruirati osnovne faze oružane, koja u blizini jedinog očuvanog bastiona i revelina može najbolje i najcjelovitije evocirati doba obrane cijelog područja u trenutku turskih prodora.

PRISTUP

INTERDISCIPLINARNOST

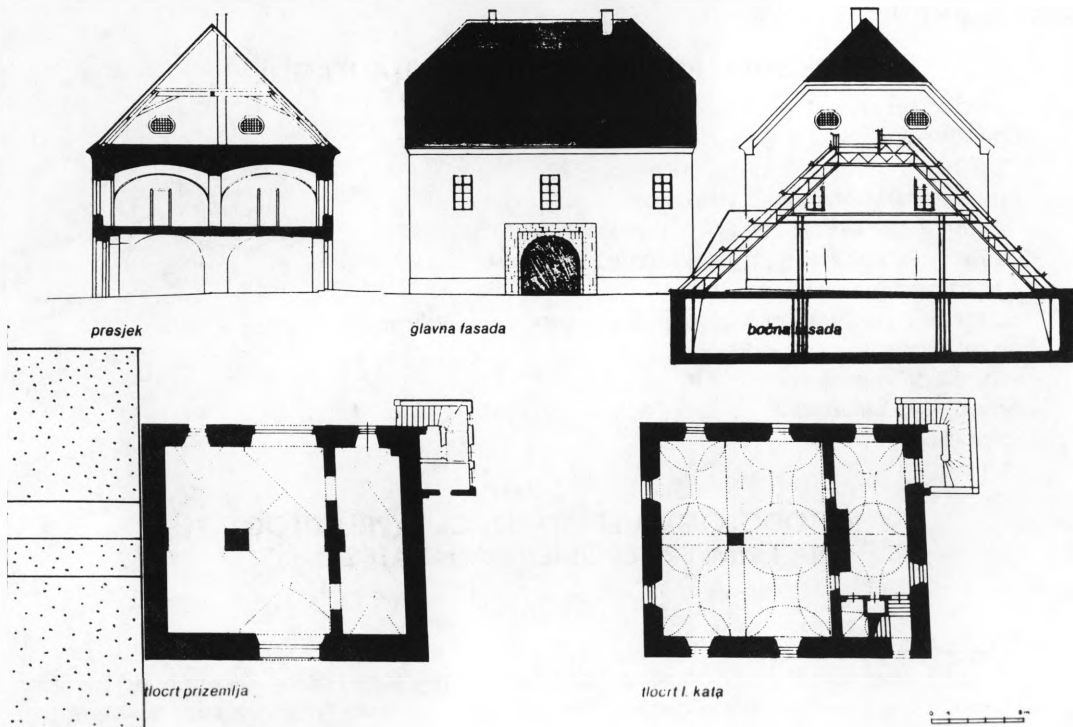
- Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture
- Muzej grada
- Svi ostali ...

SPOMENIČKA PREZENTACIJA

- Uspostavljanje organske cjeline te prvobitne arhitektonske cjeline spomenika
- Uspostavljanje osnovnih tipoloških svojstava spomenika - komunikacioni i spremišni prostor
- Cjelovitost interijera - ukloniti pregradnje
- Povijesni okvir - uređenje kao povijesnog ambijenta
- Ukidanje prometa, osim pješačkog
- Uklapanje i povezivanje u gradski parkovni prostor i stalne funkcije grada
- Šetalište, belvedere, bedemi, revelini, voda, pješački mostovi

ZAKLJUČAK

Pred našim očima mitološki prostor tvrđave Koprivnica, prostor koji se opisuje, koji je iskustveno nepoznat, a koji se nalazi u spletu postojećih ulica i parkova Koprivnice, pred našim očima on postaje prostor koji se doživljava, u slijedu vizualnih i motoričkih doživljaja. Pred nama je moguće iskustvo prostora u njegovom primarnom obliku. Bedemi koji su omogućili nastanak grada, koji su bili stoljetni simbol obrane zapadne kulture, njenog zlatnog doba renesanse i baroka, oblikovno definirani u spoju idealno-geometrijskog smisla fortifikacije, te organički posebnog razvoja i rasta, koji su bili i ograničavajući simbol rasta grada, te kao takvi i simbolički

Zgrada Oružane. Presjek, pogled na glavnu i bočnu fasadu, tlocrt prizemlja i prvog kata i metodologija revitalizacije

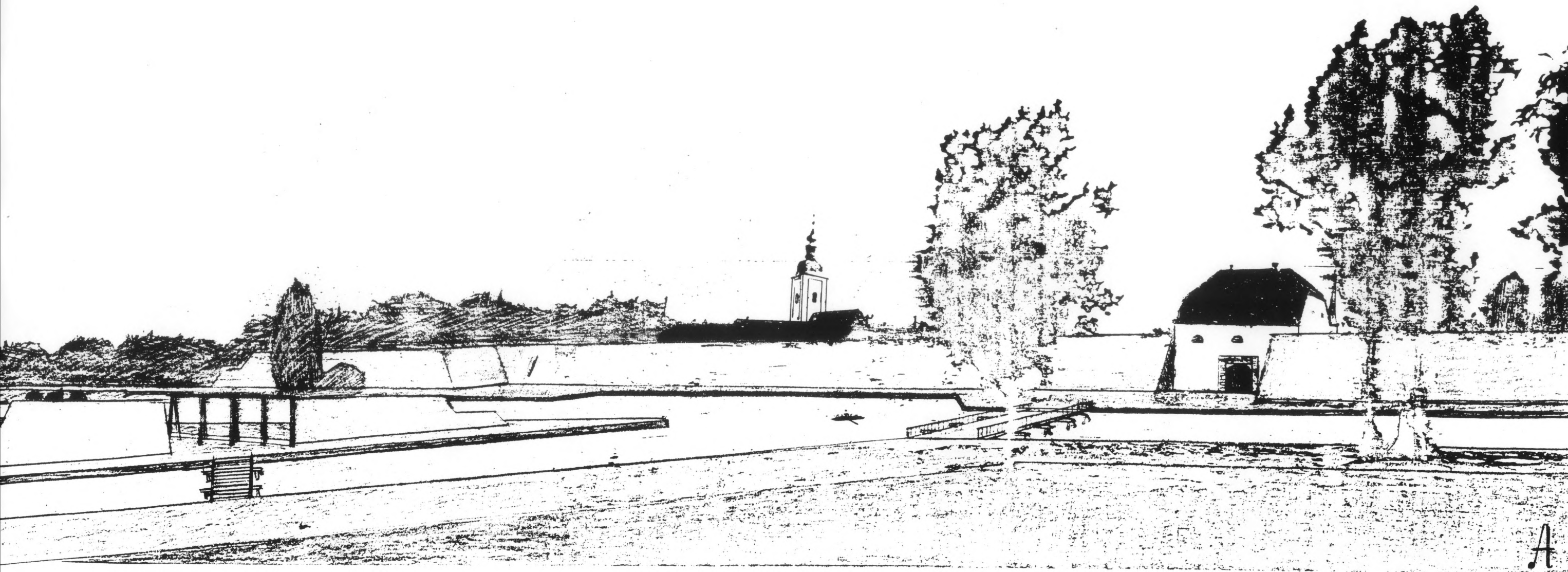
rušeni. Njihov "povratak" nije idealizacija prošlosti, nije nostalgичni klasicizam, već prihvaćanje najdubljih potreba modernog grada kroz kreativni proces očitovanja prošlosti. Tim činom povijest se ne opisuje, ona se doživljava kroz pojedinačno i kolektivno iskustvo. Gradu se vraća njegov početak. Bedemi se vraćaju, opet da odrede, razgraniče, odvajajući - spoje, da opravdaju svoj nastanak i nestanak.

U svojoj punoći ponovnog prepoznavanja simbola, u punoći vizuelnog doživljaja, ponovo otkrivaju svoj smisao. U svojoj punoći - obrambeni smisao infrastrukture prošlosti, postaje u svojoj praznini-korisnosti infrastruktura budućnosti. Trbuh (tržnica, usluge), glava (kultura, poslovno, rekreacija) grada. Osvojen je simbolički prostor nutrine, prostor granice, ljuske prvobitnog jajeta - grada, ni unutra ni vani, i unutra i vani. Simbolička vrijednost vanjštine naglašava dvojnost, složenost, istovremenost - grad u gradu, ali ona (simbolička vrijednost) je produbljena (prošupljena), uporabna i korisna. Kritika je učinjena. Ostaje prostor.

Današnji stanovnici Koprivnice, koji nisu ni prvi ni zadnji u nizu, imaju rijetku čast da sudjeluju u simboličkom procesu gradotvorenja. Povijest postaje doživljeno iskustvo. Iskustvo oplemenjene korisnosti. Novi grad je stvoren. Poklonjen svojim stanovnicima, da ga prepoznaju i čuvaju. Jer kao što svi putevi svijeta vode u Rim, tako i svi putevi svijeta za nas počinju u Vijećničkoj, Oružanskoj i Đ. Estera (Gospodskoj).

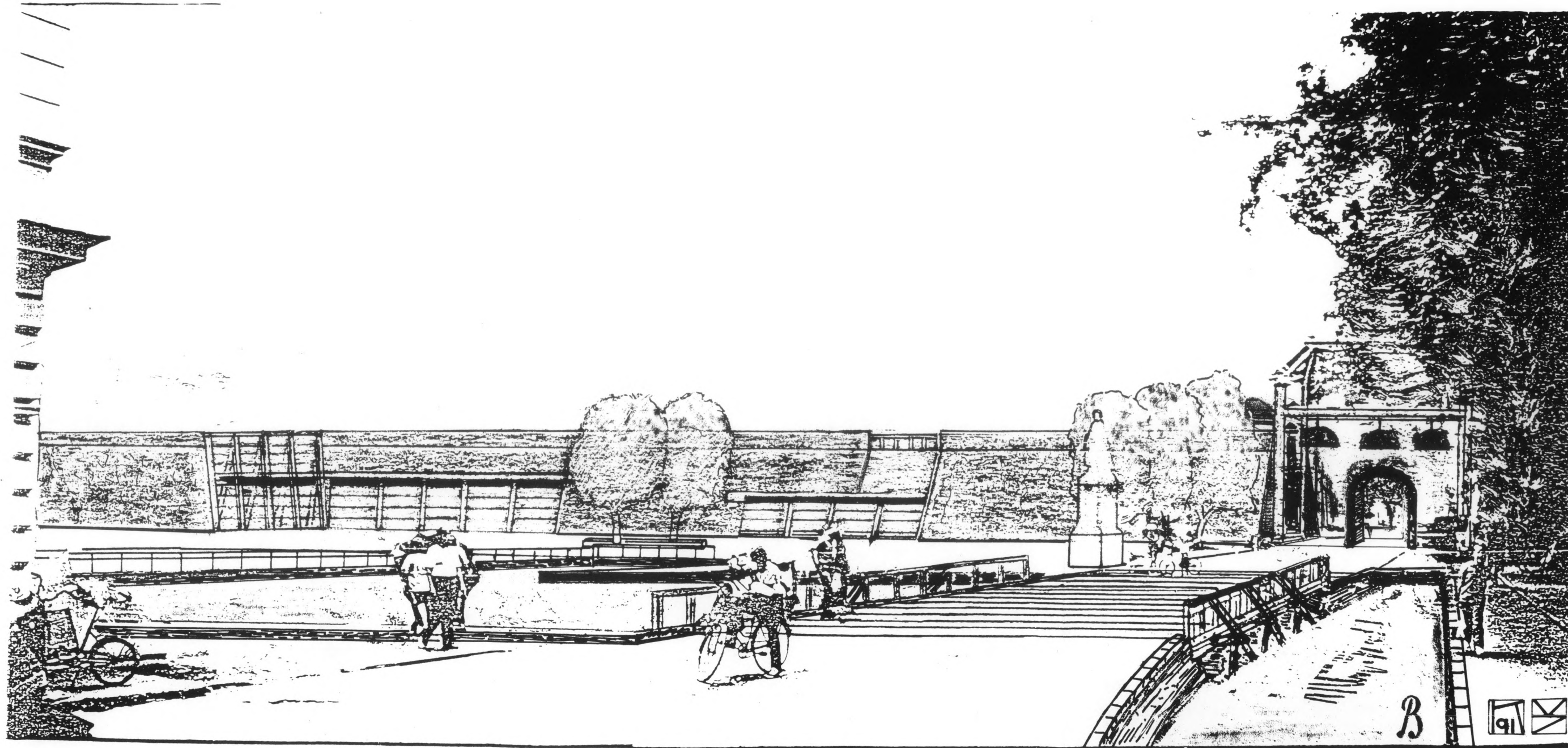
OSNOVNA LITERATURA:

1. URBANISTIČKO - KONZERVATORSKA DOKUMENTACIJA
 - a) REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE U ZAGREBU, 1978
 - b) Ž. FILIPEC: IZMJENE I DOPUNE, 1986.
2. KOPRIVNICA - GRAD I SPOMENICI ODBOR ZA POVJEST UMJETNOSTI SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, 1986
3. L. BROZOVIC: GRAĐA ZA POVJEST KOPRIVNICE
4. D. FELETAR: PODRAVINA, KOPRIVNICA 1973
5. PODRAVSKI ZBORNIK
6. FOTO TEKA MUZEJA GRADA KOPRIVNICE

A

A. Pogled na Oružanu s juga

B. Pogled sa sjevera na tržnicu